

Миленко Пајић

ЛЕГЕНДА О ДУВАНУ

Радивоје Вуловић прича о дувану – кад биљка одвоји први крст, онда може да се залива; и ми смо, преко леија, кад дођемо у Дуб, на ферије, помало, низали дуван; како је нестала чувена сорта дувана Бајиновац; мишана – стара сушара за шљиве; ја сам, вели Радивоје, освањавао у кафани, али се никада нисам ојијао, нији сам коцкао; иија знам, људи ме, ваљда, волели.

Нисам се уморио. Волео бих повезаније да ти причам. Али, некако, не иде, не може.

Добро иде. Ко каже да не иде, иде. Не можеш ти свега да се сеиши у оном моменју када је стара укључена.

Имао бих ја да ти причам мој доживљај, да почнемо ујутру у осам, до вече, до осам сати.

Тако ми и причај. Шија ти пагне на памет. Заборави на машину. А ми ћемо то, касније, да средимо, да дойерамо. Нишија ти не брине.

Па, добро...

Дошли смо, ваљда, до дувана, јелда? Причај ми како се дуван гаји, све редом о дувану...

Ево како. Фебруара месеца дуван се сеје. Семе добијамо од предузећа. Не дају нам да остављамо семе са наших њива. Ја бих могао да подгајим семе, али они, из Института, набаве боље, здравије, родније... Научници селектирају више сорти како би добили најбољу, шта ти ја знам...

Найраве га бољим. Учине га моћнијим...

Фебруар прошао, дуван посејан. Тај дуван, раније, није расађиван... Кад сам ја био дете, није било најлона, као данас. Кад посејеш, свако јутро и свако вече се залива. Није било ни канти, прскалица, него у лонче воде и метла. Прска се само колико да се биљка окваси, још нема заливања... Кад нов дуван никне, чим почне лишће да се укршта, да прави крст, онда се тек мало више залива. Кад биљка освоји први крст, онда се залива... И подгајиш расад једно седам-осам до десет сантиметара висине... У међувремену, припреми се парцела на којој си наумио да гајиш дуван. Узоре се на време и лепо се обради. Данас имамо ове култиваторе и фрезере који самелу земљу. Раније смо дрљали са коњем или са воловима, и по два-три пута, па никад земља није била иситњена као што то уради фрезер... Сад долази на ред сађење дувана. Дуван се сади у редове. Шездесет са двадесет. Ред од реда – шездесет сантиметара. Струк од струка – двадесет... Онда, дуван треба заштитити. Раније, док сам био дете, дуван се није прскао, нити је било икакве болести. Сад створише препарат и против пепелнице. Против дувана је ишло нешто ситно, готово невидљиво – биљне ваши. Часком опасу лиску дувана. Куда прође ваш, лист више није ни за шта. Те смо зато почели прскати. После се појавише и друге болести. Па, прскај, прскај дуван. Ко шта ради, ја само трчим и прскам мој дуван. Падне киша, ја све морам да оставим, како пригрева сунце, падне роса. Канти на леђа и гурај! ... Било је година кад сам гајио и по двадесет-тридесет хиљада струка дувана. Како да пустим да ми то пропадне?! Одрао сам леђа од канти... Чим дуван порасте једно педесет-шездесет сантиметара, обавља са први подбир. Беру се одоздо две-три лиске. Дуван почиње да зри од земље. Кад је сасвим зрео, он буде лимун-жуте боје. Лиска жута као лимун! Бере се на њиви, слаже у котарице, понегде кажу – котобањ. Упрти на леђа и носи кући... Е, онда долази на ред сушење. Имали смо и по триста осамдесет – четристо мотки дугих по четири метра. На пуно места навеже се конач како би се причврстили дугачки низови дувана. Главна алатка је игла за низање, пљосната и дугачка двадесет пет – тридесет сантиметара. Лист се прободу кроз петелку, а на једну иглу стане по стотинак лиски. Мајка Раја и моја жена Милеса најбоље су и најбрже низале. Њих две су могле и по десет мотки на дан да нанижу. И то, уз сва остала женска посла... Заврши се једна берба, после пет-шест дана следи друга. Направе се сушила по целој авлији. Ујутру се онај нанизани дуван, привезан за мотке, износи из шупе на сунце. Предвече, чим прехлади, мотке се враћају у шупу, да на дуван не падне роса...

А, ако се, не дај Боже, наоблачи и зајрејши киша да ће њасјити?

Десило се хиљаду пута: одемо купити сено, пуна сушила остану у дворишту. Кад оно, загрми... И док ми дотрчимо, на пример, из Батве,

овде дуван покисне. Мотка га мало заштитила, ако је већ добро сув. А оно што киша скреше, лево и десно, лиска, на тим местима, само поцрни! То више није ни зашта...

Их, Бо̄г̄ ње мазо! Цаба цео њосао!

Цаба... После изумише, хвала Богу, ове пластичне фолије. Ми овде кажемо – најлон. И ја направим, први у селу, нова сушила за дуван покривена најлоном. Набавим трубе најлона дуге по двадесет, а широке по пет-шест метара. И ја то све покријем. Тамо (*њоказује*) и тамо (*њоново њоказује*) свежем. Комотно изнесем дуван да се суши. Више га не дирам док не буде сасвим сув.

А кад њадне киша?

Ништа. Најлон је малко нагнут и вода се слива са стране... Тако смо скинули мало терета са грбаче. Ратосиљали смо се тог залудног посла око уношења и изношења мотки... Кад се само сетим! Загрми, хоће киша. Раја, весела, почне викати: О, Милеса! О, Радивоје! Грми с Мрамора! Потрчите дуван да се унесе! Двеста-триста нанизаних мотки напољу. Треба то унети. А на шуши уска врата, сваки час се сударамо... Кад се само сетим...

И ми смо, њреко лења, кад дођемо у Дуб на ферије, низали дуван, њомало.

Сећаш ли се како је то било?

Цело дворињије њод моњкама – суши се дуван.

М-м-аха-аха! (*увлачи дим, док разговарамо, с времена на време, њрињали њињарењу*)

Кад се осуши, скида се са моњки?

Да, да. Скида се са мотки, а онда се ниске дижу на таван. Горе су, по роговима, укуцани ексерњи. На сваки ексер дођу по два низа дувана.

Суше се, њош мало, на њавану?

Горе се он досуши. Има, на крову, неколико стаклених црепљњка, па на тавану сунце греје као напољу. Да се дуван лепо и брзо осуши. Мој дуван је већим делом био прва класа. Од сто килограма, седамдесет буде прва класа. А неко преда петсто килограма, а има само педесет прве класе. Пази сад то! Квалитет! У томе је виц, ја сам то знао. А у томе су биле и паре...

Како се зваише она чувена сорња дувана чије је семе изњубљено?

Бањиновац. То је био најбољи дуван. Кажу да је био јак за пушење. Бањиновац и Херцеговац. Наш је био Бањиновац, овде, око Бањине Баште. А у Херцеговини – Херцеговац. Прави пушачи тражили су само њега. Сад би могао да се обогатиш кад би негде, у неком буцаку, на тавану, иза неке греде, нашао шаку семена Бањиновца. Биле би довољне и само три семенке да се тачно утврди да ли је то она права, стара сорта Бањиновца. Свако би те платио сувим златом... Бањиновац је био ситан, имао је мале лњске, али, кад се осуши, мирисао је на восак и на

мед. Као пчелиње саће, само мало љуткасто. Тако некако... Од Бајиновца су савијали дебеле цигаре. Или, као оно Енглези, томпусе. И тако пушили. Њега ниси морао да режеш и да завијаш у цигарет-папир. Кад запушиш Бајиновац, довољна ти је једна цигара дневно. А његов дим, реског и оштрог мириса, осећао се издалека и био необично пријатан. Кад у соби запалиш Бајиновац, практично сви присутни пуше. Домаћин држи цигару, а сва његова чељад ужива у оном опојном диму. И зато су га људи волели... Све до Другог светског рата шверц дувана био је строго забрањен. Ако ти финанц или жандар нађу само једну кутију у џепу, награбусио си. А за неколико паклица, ишло се у затвор... У тој гужви и несрећи народ се слабо бавио дуваном, а као за инат, и године су биле неродне. И тако се Бајиновац изгубио. Мислили смо наћи ће се бар колико за семе. Дуго смо се надали. И људи су доносили неке сорте сличне Бајиновцу. Убрзо би се утврдило да узорак није оригиналан и да понуђени дуван није ни приближно сличан оном о којем су приповедали наши очеви и наши дедови. Свашта људима падне на памет. Куне се човек и тврди да је у џепу неке старе доламе нашао неколико семенки, да је посејао и расадио и да је добио Бајиновац. Али, кад смо савили по цигару и запушили, одмах сви закључисмо да нема ни говора о Бајиновцу, него да се опет ради о најгорј могућој крци. Љуто кб отров... И тако се затро сваки траг Бајиновцу. Нема, па нема. Како онда, тако и сад... Шта ћеш; тако ти је то... Е, сад, благо мени, људи господски гаје дуван. Береш дуван, доносиш кући. Нижеш нарочитим, савијеним иглама, па слажеш на рамове. Раније си морао да набадаш уз нокат, па на конац. Рамови иду у сушару која се ложи три дана. Овај поступак даје седамдесет до осамдесет посто дувана прве класе. Жут као лимун, дивота једна.

Зар није била, ѓоре, на врх обронка, сушара за шљиве?

Јесте. Имао сам мишану, доскора је стајала у авлији. Нисмо је користили, јер нико не тражи суве шљиве. Најбоља за сушење била је маџарка или пожегача. Наступи нека болест звана шарка и уништи нам све маџарке. Никако више не успевамо да је подгајимо. Не иде, па то ти је... Свака кућа имала је мишану са љесама, а сада је више нико нема. Ја сам и по хиљаду килограма сувих шљива продавао! Знаш ли ти колико је то? Еј, бре, хиљаду килограма! А да би добио једну тону сувих, потребно је пола вагона сирових шљива.

Како је само слајка кад се осуши...

И сад су опет направили сушаре специјалне конструкције. Нисам то још видео. Комшија је ишао у Љубовију и гледао. С једне стране убацују се шљиве на неким љесама, а са друге стране – излази сува, готово, јеби га. Људи, иноватори, направили сушару. Исто је и са дуваном. Више не откупљују сув дуван, него само сиров. С ове стране слажу, дуван иде кроз сушару, а с оне стране – излази сув. Све иде ауто-

матски, а као гориво користи се нафта. То суши у пизду материну. Али, мора да се дежура као код казана. Ракија кад се пече, нема мрдања од казана. Нема. Ово у мене изгори (*показује дланове*)... И по четрдесет пет дана сам живео у качари.

Може ли ико да те замени? Зашто сјално ти?

Тата мало, увече, помогне, а ја сам стално, нема ту шта. Доста сам плаћао покојног Јоксима Вукадиновог, твог рођака из Недића, знаш? (*слежем раменима, појма немам ко би ти могао бити*) Он ми је био десна рука. И тако, Јоксим и ја, по десет-петнаест дана печемо ракију. Ђоко, мој отац, нам мало помогне, колико може, као старији човек. Тако ти је то било... Е, данас је лако. Могу људи да гаје дувана и по пола хектара. Лиске по метар дужине! Велике лиске, Бог те мазо! Корен ко прст дебео. То је чудо Исусово! Кад будеш докон, прошетај, отуда, па горе, до Негошевог и Јоловог ђеда, ето ти дувана! Има и комшија Миле, овде, изнад куће, поред самог пута. Уђи у дуван, погледај и увери се колика је стабљика.

Кад сам долазио, одоздо, из Дуба, нисам приметитио дуван овде негде, у близини.

Нема, нема. Нема. Само горе и у Пејићима. Дуван не може доле. Само горе. Изнад пута. Онде где може виноград да се гаји, ту може и дуван. Тако му је то.

Треба му сунца.

Буде леп, жут. И јак, кад се пуши. Тако ти је то, мој Мићо... И сад ће, изгледа, људи опет да гаје дуван. А ја га не гајим већ неких тридесет пет – четрдесет година... На пример, Мићо, ја сам ти и данас, као што и сам знаш, велики радник. И децу сам увео у ред. Све они знају да раде и ништа им није тешко радити... Али сам волео и људе, а поред људи – кафану. Ја сам освањавао у кафани. Долазим из кафане, родитељи спавају, сви спавају. Ја се распремим и, бајаги, њих будим. Жена ме никада није издала. И одлазим да тимарим коња или да спремам трактор или ауто...

А целу ноћ ниси био код куће.

Целу ноћ био у кафани. Еј, целу ноћ! Осванем. Зора свиће, а ја тек стижем кући. Отац да ме ухвати да сам ја био у кафани, Боже сачувај. Говорио ми је: Увек сврати у кафану. Али, чим буде десет-једанаест сати, иде се кући. Али, јеби га, друштво!... Све што сам створио, створио сам с пријатељима, с људима. У Новом Саду, у Тузли, у Бијелом Пољу, свуда сам имао своје људе. У Црној Гори, у Босни, у Војводини. Да ти не причам о Соколцу, о Мратињу, о... Само тамо где никад нисам био, нисам нашао човека и пријатеља. Људи и људи који ме и данас поздрављају преко људи. Само ми неко рекне: Поздравио те тај и тај, одатле и одатле. Ко то би?! Како оно би?! И, тек, сетим се. А, јесте! С њим сам доста хлеба појео. А колико смо пића попили, то ни

сам Бог Саваот не зна. А сад немам никога... Имам децу... И тебе, кад најџеш... Кажем, не може човек без човека, не може човек без људи... Све што сам у животу урадио и створио, све с децом и с пријатељима. Овде сам све обновио. (*осврће се и показује око себе, у разним љавишма*) Јел' видиш да је све обновљено? Обновљено. Зграде нове. Ову кућу, у којој нас двојица седимо и беседимо, реновирао сам, ону направио. Јеси ли видео нову шталу? Каква штала, то је права кућа. Јеси ли видео све остало? Па, фуруна, па чардак, па обор за свиње. Добро, нов свињац направићемо, син и ја, до зиме... Све сам ја то створио из кафане и са људима. А трошим седамдесет и трећу годину. Још се ни са ким посвађао нисам. А тек побио, не дај Боже! Никад!

Па, добро, шћа се догађа у кафани? Јел' се воде разговори? Да ли се ѿијије ѿ нека? Шћа се ради?

И то да ти кажем: никад нисам коцкао. А целу ноћ преседим са коцкарима. Понекад, пишем им рецке, али да напустим кафану, да одем кући, људи ми не дају. Није им интересантно ако ја нисам са њима. Шалим се, дирам тебе ако губиш, а и овога што добија, причамо. И завршим све пословне ствари са људима у кафани. Договоримо се, на пример, ја ти кажем: Мићо, дођи сутра у ту и ту кафану, у толико и толико сати, у том и том граду. Треба да попричамо о једној ствари, да се нешто договоримо. У Ужицу, у Чачку, у Бијелом Пољу, није важно где. Ја те чекам, ти долазиш, ми завршавамо посао. Све важне ствари завршио сам у кафани, све уговоре, све послове... И волим кафану и данас дањи... Само што сад не могу (*чукне шћајом о ивицу сћола*) да идем никако. То је сасвим трећа ствар. То ти је то... Кажем ти, чудна је то ствар, да сам оволико света прошао, а да се никад ни са ким посвађао нисам. Никад, никад. Чим се двојица свађају, ја им лепо кажем: Мићо (*хваћа ме за ѿолакћицу*), Миле, остави то за други пут, за сутра, прекосутра. Немој, немојте људи... Ако видим да не вреди, онда, лаку ноћ. Здраво, журим. Одох. Било на свадби, било на прелу, било на бабинама, било у кафани... Где се двојица свађају, Радивоје неће бити трећи. Оде Радивоје! Ако се побију, после морам још и да им сведочим. Шта је било и кад је било. Сукобила се два овна на брвну, ето шта је било. Него ја фино, полако, одох својим путем. Извучем се из гужве. Деси се, у кафани, налетиш на неко лоше друштво, на сумњиве људе, па још и под гасом. Нека су и најгори, ја лепо понудим пиће. Ако попије, попије, ако неће, још боље, ником ништа...

Кажи ми, чича, Бога ѿи, јеси ли се бавио ѿолићиком?

Не. Политика, ништа. Политика, не!

А шћа је било оно са Земљорадничком задругом? Па, оно око увођења сћрује, изградње ѿућева?

То, да. Путеви, струја, на томе сам много радио, то је тачно... Па, ја сам основао Задругу у Злодолу. Био сам, годинама, председник те

Задруге. Водио сам, неколико пута, раднички савет на Пољопривредни сајам у Нови Сад. Долазио сам с њима и у фабрику „Будимка”, Пожега. Водио сам их и на хидроцентралу Кокин Брод. Бајина Башта још није била изграђена. Водио сам људе по Југославији, ни сам не знам где све нисмо стигли... Шта ја знам, људи ме волели. Ништа није могло без мене, ни весеље, ни жалост. Нико ништа не прави а да мене не зове. У Бајину Башту, на Тару, у Косјериће, на Кадињачу, у Заглавак, на Поникве, било где. Ја сам ишао. Свуда сам ишао. Ето. Тако је било... Тако некако... Ето... Никоме се нисам улизивао, никога нисам вукао за рукав, ничије доламе и скуте нисам носио, никоме дланове трљао нисам. Што ти рекнем, то тако мора бити. Ја те слагати нећу. То нема силе! А не волим ни ти мене да слажеш. Нека буде онако како смо се договорили, па ком опанци, ком обојци... Ретко ме је неко, у животу, преварио, а ја нисам никога, нити сам помислио да тако нешто учиним. Поштено? Поштено... Ако сам ти обећао петсто килограма ракије, да буде дванаест гради, знај сигурно да ће тако и бити. Градирај сто пута, мора бити дванаест гради. Или десет гради. Или онако како смо казали. Или љута од двадесет гради, то ти је четрдесет до педесет посто. Хоћеш ли ти јачу љуту? Добро, може да буде и јача. Али, клековача није смела да пређе преко четрдесет пет степени, а то је осамнаест гради. Онда је јака, ватра жива, жари и пали. Ето, та љута што је сад пијеш, она је много јака, јеби га. Преварио сам се, ја лично. Спремао сам за унукову свадбу, велим себи, нека попију сватови, у пичку мајчину. За неки дан опет морам мало пречећи. Понестало ми. Шљива не рађа, ево већ пета година. Попило се, осегло. У подруму звоне празни бурићи. Нема, остало још сасвим мало ракије. Нек иде у бестрага, ово ми се никад у животу није десило... Тако ти је то, мој Мићо. Тако сам ја провео ове моје године, све до седамдесет и треће...

Како је шило са сџурујом? Како су њекле ње сџвари кад је у селу Дубу и у засецима увођена сџураја? Кад се овај њуи њравио? Кад се радило на...

Све! Сва струја, шездесет прве и шездесет друге године, сви послови око увођења светла, све је то прешло преко мене. И све је било тачно у динар са Епсом. Нико није отишао на суд... Деси се, на пример, ти попијеш неку или, просто, дуне ти, и нећеш да извршиш уплату. Увек сам имао новаца и ја платим за тебе. А теби ништа не говорим и ти не знаш да сам ја тамо платио. Касније, доћи ће дан када ћемо намирити рачуне. Неко ће ти објаснити о чему се ради, или ћу ти сам рећи: Мићо, чича Радивоје је платио струју за тебе. А ти сад види шта ћеш, снађи се, продај нешто, јер и мени требају паре. Ти онда схватиш да је ствар завршена на најбољи начин, захвалан си, пун среће. Тако сам ја радио. Деси се, људи заиста немају. Извлачили смо на трасу стубове за нисконапонску мрежу. Човек нема своју шуму, нема одакле да

одсече, а нема ни новца. Иди у мој гај, одсеци две бандере! Па, како ћемо, снебива се. Лако ћемо. Кад будеш, некад, имао, ти ћеш се мени одужити. А мени ће у гају порасти друго дрво. Само да завршимо посао. Била је то мука жива! Ништа ме о томе не питај... Кад смо увели струју, 1962. године, први у општини Бајина Башта и први у селу Дубу, засеоци Пејићи, Вуловићи и Поповићи, направили смо велику прославу. Била је завршена и трафо-станица, за наше сељаке право чудо. Сијалица упаљена у Пејићима сијала је седам дана и видела се чак на Кадињачу. Ко год је видео шта смо ми овде урадили рекао је: И ми ћемо овако! А други су уздисали: Лако је вама кад имате Радивоја! И ми бисмо давно увели светло да је Радивоје наш... Не знају они за муке Радивојеве. Ниједан посао у Бајиној Башти нисам могао да завршим док не одведем људе у хотел „Инекс”. Па ти види колико је то све мене самог коштало. Мислиш да сам ја о овоме неком причао? Да сам данас потрошио хиљаду динара на пиће са људима. Никад. Никад то рекао нисам, нити сам од кога то тражио. Али сам зато посао завршио... Друго, кад смо радили пут из Дуба до у Вуловиће, ја сам од Електране у Перућцу добио двеста милиона. Они су људи мене ценили и волели. Њином синдикату давао сам и по хиљаду килограма јабука прве класе. И пут кроз село смо завршили, шта ћеш лепше? Тако ти је то било... Ништа се није радило без мене. Кад се у селу чује: Поручио Радивоје да се данас изађе и да се раскреше пут, да се направе скретнице, да се среди шта треба, сви радо послушају. Кад је дошло на ред асфалтирање, опет је све ишло преко мене. Троје прасади сам заклао, радници и шофери појели. Шта је било све уз то, за јело и за пиће, то је сасвим трећа прича. Пут је самог Радивоја коштао као пола села. Па после кажу: Лако је Радивоју! Уме Радивоје с људима! Богме и нека кажу и истина је... Ето, тако је било. А ти, Мићо, веруј ако хоћеш...

*Снимљено 31. августа 2002. године.
Преслушано 6. децембра 2003. године.
Обрађено у лето 2004. године.*

Поглавље из романа
Господар Лазине и Доње Бативе

ПИШЧЕВА ПРИБЕЛЕШКА

Као млад писац тежио сам апсолутно чистој уметности, па су моје ране приче биле фантастичне, потпуно измишљене, састављене од снова или сам пак пуштао да моју руку води интуиција. Касније, започео сам да користим документа као полазиште, повод и подстрек, са

озбиљном амбицијом да допрем до уметничких резултата, не чекајући долазак каприциозне гђице Инспирације. Као нека врста погонског горива није се могло употребити било шта, не било каква документа, него факта типа „Дневника снова” Лазе Костића. У наставку списатељског опуса користио сам све више навода, цитата, упута и натукница које сам спретно качио о већ припремљен скелет (структуру, композицију) сачињен од постмодерних решења (достигнућа, патената, пречица...). Мој азимут, кога можда и нисам био сасвим свестан, кретао се од глобалних ка локалним митовима, од Белог Света који ми је био близак, као неко Велико Село, до породичних коренова, који су се, с мушке стране, налазили на локалитету:

Село Дуб
Задња пошта Злодол
Општина Бајина Башта
Западна Србија...

На домак једне дивне цркве-брвнаре, старе око два века, колико и наш скромни родослов...

И тако, окружен зеленилом српских шума, пишем сада оно што ми сам живот диктира. Мој јунак је стриц Радивоје, припадник оног соја домаће књижевности у којем обитавају:

људи из кратког романа Растка Петровића „Људи говоре”

Тола Манојловић из књиге Моме Димића

„Живео живот Тола Манојловић”

Милутин Остојић из „Књиге о Милутину” Данка Поповића

Црни Владимир из поеме „Балада о Црном Владимиру”

Стевана Раичковића

Петрија из чувеног романа „Петријин венац”

Драгослава Михаиловића...

Он прича свој живот на начин древних приповедача, са апсолутним убеђењем да се ради о веома важним догађајима и битним искуствима, да је све што му се десило и што је доживео и преживео веома поучно и вредно памћења. Он ми предаје свој лични мит, а ја га, са захвалношћу, примам и, уз незнатне интервенције, износим на светло дана и дајем даље. Радивоје је главни јунак свог живота. Он јасно види своје место у матици времена и међу људима са којима општи без икаквог комплекса. Радивоје је један од последњих наших изворних народних приповедача. Он је неприкосновени господар свога имања – свој на своме! – које се састоји од њива, ливада, воћњака, шума, извора... И све у његовој држави је живо, здраво, повезано и уклопљено у остатак Света и (микро и макро) космос. И све има своје биће и своје (лично) име. Делови имања: Лазина, Доња Батва, Мрамор, Равне, Нартак, Упољу итд. Он и његова генерација сељака последњи су жители старе, патријархалне Србије. Попут Одисеја, Радивоје се отиски-

вао у Свет, на узбудљива путовања (и лутања, зашто да не?) до Дрињаче, до Мратиња и до Власенице. И никад није сметнуо с ума традиционалне моралне принципе којима је напојен као и бујним хлорофилом и бистром и хладном водом са бројних извора: Стубло, Студенчине, Бадањ, Добра вода, Лајковача вода, Поткрај вода, Јаруга, Радивојева вода, Забран вода (чујете ли песму и жубор ових вода?), Маринкове очи, Перибој, Кленовац, Јовац, Латенац, Шанац, Шапот (чујете ли древне приче које шапућу Радивојеви извори?)...

Април-јул 2005. године М. П.